

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Важливим аспектом державного регулювання фінансово-економічної діяльності медичних закладів є аналіз обсягів фінансових ресурсів, що спрямовуються на охорону здоров'я. Це обґрунтовано тим, що такий аналіз дозволяє оцінити ефективність планування та використання коштів, а також визначити пріоритети у фінансуванні галузі. З огляду на це доцільним є аналіз даних про видатки Державного бюджету на охорону здоров'я, що дає змогу простежити динаміку фінансування і його вплив на забезпечення доступності та якості медичних послуг для населення (рис. 1).

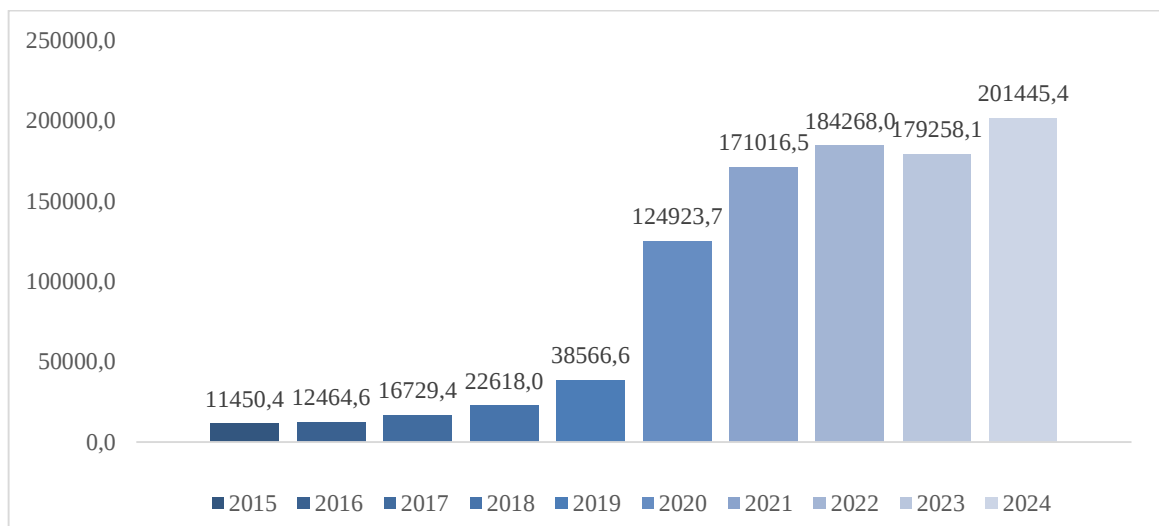

Рис. 1. Видатки Державного бюджету на охорону здоров'я, млн грн

Джерело: складено на основі [3]

Відтак, аналіз динаміки видатків Державного бюджету України на охорону здоров'я у 2015-2024 роках свідчить про суттєве зростання фінансування медичної галузі, зокрема спостерігається тенденція у понад 17-кратне збільшення бюджетних асигнувань, що відображає підвищення ролі держави у фінансуванні галузі та одночасно визначає необхідність адаптації фінансових механізмів до сучасних викликів, зумовлених реформою системи охорони здоров'я та зовнішніми кризовими чинниками.

Особливо помітне зростання видатків відбулося у 2020-2021 роках, коли суми фінансування збільшилися майже утричі – з 38566,6 млн грн у 2019 році до 124923,7 млн грн у 2020 році та 171016,5 млн грн у 2021 році. Така ситуація пояснюється запровадженням програми медичних гарантій, розвитком системи НСЗУ та необхідністю фінансування заходів боротьби з пандемією COVID-19. У зв'язку з цим держава посилила бюджетну підтримку закладів охорони здоров'я, зокрема у напрямку забезпечення лікарень обладнанням, медикаментами та засобами індивідуального захисту, що свідчить про комплексний підхід до управління фінансовими ресурсами галузі.

У 2022-2024 роках динаміка видатків залишалася високою, проте темпи зростання дещо сповільнилися. Це пояснюється воєнним станом, коли частина бюджетних ресурсів була спрямована на оборонні потреби, а також необхідністю перерозподілу коштів між регіонами для підтримки медичних закладів, що зазнали руйнувань або були вимушено переміщені. У цьому контексті механізм державного регулювання фінансово-економічної діяльності медичних закладів набув стратегічного значення, оскільки забезпечує стабільність фінансування, а також гнучке реагування на зміни соціально-економічної ситуації. Станом на серпень 2025 р. видатки Державного бюджету на охорону здоров'я становлять 133012,1 млн грн, що на 9752,1 млн грн (приблизно 7,9 %) більше, ніж за аналогічний період 2024 року (123260,0 млн грн) [3]. Це демонструє поступове нарощування державного фінансування медичної галузі для забезпечення потреб населення та підвищення якості медичних послуг.

Варто зауважити, що функціонування медичних закладів передбачає необхідність покриття широкого спектра витрат, що включають операційні витрати, оплату праці персоналу, комунальні платежі, витрати на амортизацію, закупівлю медикаментів і медичних засобів. Водночас слід враховувати довгострокові витрати, пов'язані із проведенням ремонтних робіт, модернізацією або заміною обладнання, розширенням матеріально-технічної бази та впровадженням новітніх технологій [2, с. 39]. З огляду на це стає очевидним, що покриття потреб медичних установ лише за рахунок традиційних джерел фінансування – державного бюджету, коштів місцевих бюджетів і

цільових надходжень від НСЗУ – є недостатнім, що визначає необхідність пошуку альтернативних механізмів залучення фінансових ресурсів.

У цьому контексті актуальною проблемою державного управління фінансовим забезпеченням галузі охорони здоров'я залишається постійна нестача бюджетних коштів. Це обумовлює потребу в консолідації фінансових та організаційних ресурсів, налагодженні ефективної взаємодії між суб'єктами різних форм власності та використанні всіх доступних джерел для фінансування медичних закладів. При цьому охорона здоров'я розглядається як соціально значуща сфера та водночас як елемент системи національної безпеки [1, с. 409], що підкреслює стратегічне значення державного регулювання у цій сфері.

В умовах глобального досвіду державного регулювання фінансово-економічної діяльності медичних установ поширеним є застосування механізмів, спрямованих на контроль витрат та ефективність їх використання. Наприклад, у США функціонують програми “Certificate of Need” (CON), що передбачають отримання дозволу на створення або розширення медичних закладів залежно від оцінки суспільної потреби. Це дозволяє державі запобігати дублюванню медичних послуг, регулювати капітальні інвестиції та стримувати надмірне зростання витрат [4]. В Україні аналогічні принципи закладені у Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я, затвердженій Розпорядженням КМУ від 30.11.2016 № 1013-р [5]. У документі визначено, що основним джерелом наповнення оновленої системи залишаються кошти Державного бюджету, сформовані за рахунок загальнодержавних податків. При цьому механізм фінансування передбачає відхід від моделі постатейних кошторисів, що враховували інфраструктурні параметри медичних установ, та орієнтацію на результат, тобто оплату фактично наданих медичних послуг чи пролікованих випадків. Впровадження цього аспекту забезпечує автономізацію медичних закладів і перетворює їх на конкурентоспроможних постачальників медичних послуг, включно з аптеками як розпорядниками призначених лікарями лікарських засобів.

Список використаних джерел

1. Шалько М., Дьоміна О., Коцюрубенко Г., Мельник Д., Євтушенко Н., Коробко І. Державне управління фінансовим забезпеченням системи охорони здоров'я в Україні. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2024. № 3(56). С. 393-409.
2. Пазєєва Г. Диверсифікація джерел фінансового забезпечення системи управління закладами охорони здоров'я. Сталий розвиток економіки. 2025. № 4(55). С. 36-41.
3. Державний бюджет. Національний банку України, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>
4. Certificate of Need State Laws. URL: <https://www.ncsl.org/health/ce-state-laws>
5. Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 30.11.2016 № 1013-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80#Text>